

Rolnummer 6207
Arrest nr. 115/2016 van 22 september 2016

ARREST

In zake : de prejudiciële vraag betreffende artikel 203, eerste lid, van het Wetboek der registratie-, hypotheek- en griffierechten, zoals het van toepassing is in het Waalse Gewest, gesteld door de Rechtbank van eerste aanleg Henegouwen, afdeling Bergen.

Het Grondwettelijk Hof,

samengesteld uit de voorzitters J. Spreutels en E. De Groot, en de rechters L. Lavrysen, J.-P. Snappe, J.-P. Moerman, E. Derycke en R. Leysen, bijgestaan door de griffier F. Meersschaut, onder voorzitterschap van voorzitter J. Spreutels,

wijst na beraad het volgende arrest :

*

* *

I. *Onderwerp van de prejudiciële vraag en rechtspleging*

Bij vonnis van 22 april 2015 in zake N.C., F.C. en A.O. tegen de Belgische Staat, waarvan de expeditie ter griffie van het Hof is ingekomen op 22 mei 2015, heeft de Rechtbank van eerste aanleg Henegouwen, afdeling Bergen, de volgende prejudiciële vraag gesteld :

« Schendt artikel 203, eerste lid, van het Wetboek der registratie-, hypotheek- en griffierechten, zoals het van toepassing is in het Waalse Gewest, in zoverre het bepaalt dat het ontdoken recht ondeelbaar verschuldigd is door alle partijen bij de akte, met inbegrip van die waarvoor niet kan worden aangetoond dat zij hebben deelgenomen aan de bewimpeling van een deel van de verkoopprijs, of nog, daarvan kennis hadden, de artikelen 10, 11 en 172 van de Grondwet, al dan niet in samenhang gelezen met artikel 6 van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden ? ».

Memories zijn ingediend door :

- N.C. en A.O., bijgestaan en vertegenwoordigd door Mr. P. Bossard, advocaat bij de balie te Charleroi;

- F.C., bijgestaan en vertegenwoordigd door Mr. P.-E. Cornil, Mr. Y. Demanet en Mr. C. Carmon, advocaten bij de balie te Charleroi.

Bij beschikking van 2 juni 2016 heeft het Hof, na de rechters-verslaggevers J.-P. Snappe en L. Lavrysen te hebben gehoord, beslist dat de zaak in staat van wijzen is, dat geen terechtzitting zal worden gehouden, tenzij een partij binnen zeven dagen na ontvangst van de kennisgeving van die beschikking een verzoek heeft ingediend om te worden gehoord, en dat, behoudens zulk een verzoek, de debatten zullen worden gesloten op 29 juni 2016 en de zaak in beraad zal worden genomen.

Aangezien geen enkel verzoek tot terechtzitting werd ingediend, is de zaak op 29 juni 2016 in beraad genomen.

De bepalingen van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof met betrekking tot de rechtspleging en het gebruik van de talen werden toegepast.

II. *De feiten en de rechtspleging in het bodemgeschied*

Op 24 november 2000 verkopen twee echtparen eigenaren het perceel, waarvan elk van hen respectievelijk eigenaar was, van eenzelfde domein te Jumet, aan twee personen die het gezamenlijk aankopen. Die verkoop maakt het voorwerp uit van een enkele notariële akte.

Op 14 april 2008 vaardigt de ontvanger van het registratiekantoor te Châtelet een dwangbevel wegens bewimpeling van de prijs uit tegen alle partijen bij de akte, kopers en verkopers. Dat dwangbevel maakt toepassing van artikel 203 van het Wetboek der registratie-, hypotheek- en griffierechten (hierna : het Wetboek der registratierechten), volgens hetwelk de ontdoken rechten ondeelbaar verschuldigd zijn door alle partijen bij een verkoopakte, waarbij de geldboete wegens bewimpeling individueel verschuldigd is door de verkopende partij, enerzijds, en de verwervende partij, anderzijds. Het sluit aan op de veroordeling van een van de verkopers en van de twee kopers bij een vonnis van de Correctionele Rechtbank te Charleroi van 14 januari 2008 na verschillende tenlasteleggingen, waaronder die welke de twee kopers wordt verweten en erin bestaat een bedrag

van 11 000 000 Belgische frank « in het zwart » te hebben betaald aan een van de vier verkopers. Dat vonnis is bevestigd door de correctionele kamer van het Hof van Beroep te Bergen, die tevens het hoger beroep heeft ingewilligd dat is ingesteld door F.C., voormalige echtgenote van de veroordeelde verkoper en een van de partijen bij de verkoopakte, die bij dat arrest de veroordeling verkrijgt van haar voormalige echtgenoot tot terugbetaling van een bedrag van 2 750 000 frank, namelijk de helft van de 5 500 000 frank beschouwd als het deel van het geld dat « in het zwart » is betaald voor de aankoop van haar eigen onroerend goed, waarbij het Hof vaststelt dat de laakbare handelingen van de voormalige echtgenoot van F.C. haar onbekend waren.

Bij twee verzoekschriften op tegenspraak neergelegd op 9 februari 2009 ter griffie van de Rechtbank van eerste aanleg Henegouwen, afdeling Bergen, hebben F.C., de eerste beroofde verkoopster, en N.C. en A.O., de eigenaars van het andere perceel dat op 24 november 2000 is verkocht, die eveneens beweren beroofd te zijn, verzet aangetekend tegen het door het registratiekantoor te Châtelet uitgevaardigde dwangbevel. In hoofdorde eisen zij dat artikel 203 van het Wetboek der registratierechten buiten toepassing wordt gelaten en bijgevolg, wat hen betreft, het betwiste dwangbevel wordt vernietigd.

In ondergeschikte orde verzoekt F.C. de Rechtbank om aan het Hof een prejudiciële vraag te stellen over de bestaanbaarheid van artikel 203 van het Wetboek der registratierechten met het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie.

In verband met de aan de drie eisers opgelegde geldboete, wiligt de Rechtbank hun eis in en vernietigt zij de geldboete bij een vonnis van 22 april 2015, waarbij zij oordeelt dat die geldboete, daar die van strafrechtelijke aard is, niet aan hen zou kunnen worden opgelegd zonder het beginsel van het persoonlijke karakter van de straffen en van het vermoeden van onschuld te schenden, daar geen enkel van de drie eisende partijen is veroordeeld wegens bewimpeling van de betwiste verkoopprijs.

Wat de ontdoken rechten betreft en na te hebben vastgesteld dat die, in tegenstelling tot de geldboete, ertoe strekten het door de Schatkist geleden nadeel als gevolg van de bewimpeling van de prijs te herstellen, stelt de Rechtbank, in hetzelfde vonnis, vast dat, ook al heeft het solidariteitsmechanisme dat voortvloeit uit artikel 203 van het Wetboek der registratierechten niet dezelfde aard als een strafrechtelijke sanctie, de vraag van de grondwettigheid ervan niettemin rijst in het licht van de artikelen 10, 11 en 172 van de Grondwet, al dan niet in samenhang gelezen met artikel 6 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, wanneer, zoals te dezen, geen correlatie bestaat tussen de strafrechtelijke veroordeling en de verplichting tot herstel.

Om die reden heeft de Rechtbank van eerste aanleg Henegouwen aan het Hof de hiervoor weergegeven prejudiciële vraag gesteld.

III. *In rechte*

- A -

A.1. In haar memorie voert F.C. aan dat de prejudiciële vraag bevestigend dient te worden beantwoord. Zij is in de eerste plaats van mening dat het arrest nr. 117/2009 van 16 juli 2009, waarbij het Hof heeft geoordeeld dat artikel 458, eerste lid, van het Wetboek van de inkomstenbelastingen 1992 (WIB 1992) de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, in samenhang gelezen met artikel 6 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, niet schendt, te dezen niet van toepassing is, daar de motivering van het Hof voortvloeit uit het feit dat de hoofdelijke veroordeling tot de betaling van de ontdoken belasting verantwoord was omdat de door de hoofdelijkheid beoogde personen waren veroordeeld als dader of medeplichtige van misdrijven bedoeld in de artikelen 449 tot 452 van het Strafwetboek.

Het verband tussen de strafrechtelijke veroordeling, enerzijds, en het burgerlijke gevolg ervan, anderzijds, staat te dezen immers geenszins vast, daar F.C. nooit is vervolgd en dus nooit is veroordeeld voor de feiten die aanleiding hebben gegeven tot de toepassing van het in het geding zijnde artikel 203 van het Wetboek der registratierechten. F.C. voert voorts aan dat de sanctie die, wat haar betreft, voortvloeit uit de toepassing van die bepaling, zwaar is, aangezien de Belgische Staat de ontdoken bedragen kan terugvorderen op enkel haar vermogen, terwijl zij, naar eigen zeggen, niets heeft ontvangen van de bewimpelde prijs, zodat die sanctie veel weg heeft van een strafrechtelijke sanctie die bijgevolg valt onder de toepassing van artikel 6 van het Europees

Verdrag voor de rechten van de mens en dus, volgens haar, in strijd is met het vermoeden van onschuld en met het individuele karakter van de straf.

Ten slotte merkt F.C. op dat, wat het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie in fiscale zaken betreft, de artikelen 10, 11 en 172 van de Grondwet zich ertegen verzetten dat twee categorieën van personen die zich in verschillende situaties bevinden, het voorwerp uitmaken van een identieke behandeling, hetgeen te dezen het geval is wegens het bij artikel 203 van het Wetboek der registratierechten ingevoerde solidariteitsmechanisme.

A.2. N.C. en A.O., de twee verkopers van het andere perceel dat het voorwerp van de bedrieglijke verkoop heeft uitgemaakt, besluiten eveneens in hun memorie tot de ongrondwettigheid van artikel 203 van het Wetboek der registratierechten.

Zij voeren op hun beurt aan dat zij helemaal geen kennis hadden van de bedrieglijke handelingen van een van de verkopers en van de kopers van hun perceel, waarbij zij overigens nooit het minste bedrag hebben ontvangen van de prijs die de bedrieglijke verkoper « in het zwart » heeft ontvangen, en zijn van mening dat de identieke behandeling die voortvloeit uit het solidariteitsmechanisme van artikel 203 van het Wetboek der registratierechten niet redelijk verantwoord is. Zij verwijzen in dat verband naar de ontstaansgeschiedenis van de in het geding zijnde bepaling en meer bepaald naar artikel 34 van de wet van 11 oktober 1919 « brengende wijzigingen in de wetten op de successie-, registratie- en overschrijvingsrechten, en wijzigende de artikelen 742, 753 en 755 van het Burgerlijk Wetboek », dat voor het eerst het mechanisme van hoofdelijkheid onder de overtreders van de registratierechten vaststelde. Zij herinneren aan de parlementaire voorbereiding van die bepaling en onderstrepen dat het doel van het voormelde artikel 34 erin bestond de strijd aan te binden tegen de fiscale fraude die de bewimpeling van de prijs bij een verkoop vormt, en aan de administratie de middelen te bieden om die bewimpeling te bewijzen. De auteurs van de memorie preciseren dat het solidariteitsmechanisme van artikel 34 toch de « overtreders » beoogde, term die is verdwenen in het in het geding zijnde artikel 203 van het Wetboek der registratierechten.

N.C. en A.O. herinneren vervolgens eraan dat de wetgever, bij de herstellwet van 10 februari 1981 betreffende de strafrechtelijke beteugeling van de belastingontduiking, opnieuw is opgetreden en een aantal bepalingen heeft ingevoegd in het BTW-Wetboek (artikel 73^{sexies}), in het WIB 1992 (artikel 458) en, ten slotte, in het Wetboek der registratierechten (artikel 207^{quater}), waarin hij duidelijk het verband legt tussen het mechanisme van de hoofdelijkheid van de verschuldigdheid van de ontdoken belasting en de daders en medeplichtigen van een in een van de betrokken bepalingen beoogd misdrijf. Het in het geding zijnde artikel 203 van het Wetboek der registratierechten legt geen dergelijk verband.

N.C. en A.O. verwijzen naar het arrest nr. 85/2014 van 22 mei 2014 van het Hof, waarbij het heeft geoordeeld dat « de hoofdelijke gehoudenheid dient ter compensatie van de schade die voor de Schatkist is ontstaan door de fout waaraan de mededaders en medeplichtigen deelachtig zijn ».

Het is niet redelijk verantwoord dat, in het geval van het eerste lid van artikel 203 van het Wetboek der registratierechten, de sanctie die de hoofdelijkheid van de verschuldigdheid van de ontdoken belasting bij bewimpeling vormt, automatisch wordt toegepast op alle partijen bij de verkoop, zonder enige individualisering van de fraudeurs die de bewimpeling bij de verkoop hebben gepleegd.

De auteurs van de memorie besluiten daaruit dat het eerste lid van artikel 203 van het Wetboek der registratierechten, dat nochtans niet is opgenomen in hoofdstuk XII « Correctionele straffen » van het Wetboek der registratierechten, dus strenger is dan de strafrechtelijke sanctie waarin artikel 207^{quater} van hetzelfde Wetboek voorziet, in zoverre, in die laatste bepaling, de hoofdelijkheid is beperkt tot de personen als dader of medeplichtige van een inbreuk op het Wetboek der registratierechten.

Het eerste lid van artikel 203 van het Wetboek der registratierechten gaat de *ratio legis* te buiten door alle partijen bij een verkoop die is aangetast door een bewimpeling te bestraffen, zonder een onderscheid te maken tussen de fraudeurs en de niet-fraudeurs.

- B -

B.1. De prejudiciële vraag heeft betrekking op artikel 203, eerste lid, van het Wetboek der registratie-, hypotheek- en griffierechten (hierna : het Wetboek der registratierechten), dat bepaalt :

« In geval van bewimpeling aangaande prijs en lasten of overeengekomen waarde, is elke der contracterende partijen een boete verschuldigd gelijk aan het ontdoken recht. Dit recht is ondeelbaar door alle partijen verschuldigd ».

B.2.1. Aan het Hof wordt gevraagd of die bepaling bestaanbaar is met de artikelen 10, 11 en 172 van de Grondwet, in samenhang gelezen met artikel 6 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, in zoverre zij bepaalt dat het ontdoken recht ondeelbaar verschuldigd is door alle partijen bij de akte van verkoop van een onroerend goed, ook door de partijen waarvoor niet kan worden aangetoond dat zij aan de bewimpeling van de prijs hebben deelgenomen of dat zij daarvan kennis hadden.

B.2.2. Uit de prejudiciële vraag blijkt dat zij uitsluitend het solidariteitsmechanisme beoogt voor de verschuldigdheid van het ontdoken recht, met uitsluiting van de geldboete die dezelfde bepaling ten laste legt van de contracterende partijen.

B.3. Artikel 203, eerste lid, van het Wetboek der registratierechten vindt zijn oorsprong in artikel 34 van de wet van 11 oktober 1919 « brengende wijzigingen in de wetten op de successie-, registratie- en overschrijvingsrechten, en wijzigende de artikelen 742, 753 en 755 van het Burgerlijk Wetboek ».

Dat artikel bepaalde :

« Elke bewimpeling van den prijs van een verkoop van roerende of onroerende goederen of van het opleggeld bij eene ruiling is strafbaar, voor den verkooper, den aankoper en elk der ruilende partijen persoonlijk, met eene boete gelijk aan tweemaal de ontdoken rechten. Bovendien, zijn de overtreders hoofdelijk gehouden tot betaling van de eischbare aanvullende rechten, behoudens, zoo daartoe gronden zijn, hun verhaal op elkander, voor deze rechten alleen.

[...] ».

De voormelde wet werd met name aangenomen om fiscale fraude te bestrijden. In verband met de bewimpeling van de prijs bij de verkoop, staat in de memorie van toelichting van het voormelde artikel 34 (artikel 35 van het ontwerp) te lezen :

« In den stand onzer fiscale wetgeving ontsnapt een aanzienlijk gedeelte der belastbare stof aan de belasting gevestigd op de overdrachten, onder een bezwarenden titel, van roerende en onroerende goederen.

Men weet dat alle verkoop van roerende of onroerende goederen onderworpen is aan een evenredig recht van overgang dat wordt berekend op den overeengekomen prijs onder bijvoeging der lasten. Ten einde het bedrag van het recht te verminderen, vermelden de overeenkomenden in de akte, in stede van den werkelijken prijs, slechts een gedeelte daarvan, alleen dat gedeelte wordt door de belasting getroffen. Het overige maakt het voorwerp uit van een tegenbrief of wordt geregeld bij onmiddellijke betaling 't zij in geldspeciën, 't zij in enkele- of orderbriefjes door den aankoper onderschreven; maar alleszins ontsnapt dit overschot aan belasting.

De bewimpelingen van prijzen komen zeer dikwijls voor en zijn uit dien hoofde zeer nadeelig aan de openbare financiën.

[...]

Men mag dus zeggen dat thans, ter onderwerpelijke zake, de rechten van de schatkist geen zins zijn gevrijwaard.

Het Beheer behoort te worden gemachtigd de bewimpelingen van prijzen of van ruilingtoeslagen te doen blijken door al de bewijsmiddelen aangenomen op gebied van het gemeen recht, met uitzondering nochtans van den eed, en zeer strenge straffen dienen voorzien te worden. Dit is het doel van artikel 35 » (*Parl. St.*, Kamer, 1918-1919, nr. 109, pp. 18-19).

De hoofdelijkheid van de verschuldigdheid van de registratierechten werd aldus, volgens de bewoordingen van dat artikel, ten laste gelegd van de « overtreders ».

Bij de codificatie van het Wetboek der registratie-, hypotheek- en griffierechten, bij het koninklijk besluit nr. 64 van 30 november 1939, is de formulering van die bepaling, die voortaan « elk der contracterende partijen » beoogt, zonder onderscheid naargelang zij al dan niet schuldig zijn aan de bewimpeling, op geen enkele wijze verantwoord. Tot de opheffing ervan bij artikel 64 van de wet van 15 maart 1999 betreffende de beslechting van fiscale geschillen heeft artikel 205 van hetzelfde Wetboek, dat verwees naar artikel 203, eerste lid, daarentegen het woord « overtreder » behouden.

Uit al die elementen vloeit voort dat de bepaling twee verschillende categorieën van personen identiek behandelt : de partijen bij een verkoop van een onroerend goed die de prijs van de verkoop bewust hebben bewimpeld en die in die zin strafrechtelijk zijn veroordeeld, en diegenen die, zoals in het voor de verwijzende rechter hangende geschil, de verkoopakte mogelijk hebben ondertekend zonder kennis te hebben van die bewimpeling en die in die zin niet zijn vervolgd, noch berecht door een strafgerecht.

B.4. Zoals het Hof eraan heeft herinnerd in zijn arrest nr. 85/2014 van 22 mei 2014 heeft het bij zijn arresten nrs. 105/2009, 117/2009 en 159/2009 geoordeeld :

« [Het Hof van Cassatie merkt] de hoofdelijke gehoudenheid inzake belastingen [aan] als een ‘ civielrechtelijke sanctie [die] van rechtswege geldt ’ (Cass., 20 juni 1995, *Arr. Cass.*, 1995, nr. 312) of als ‘ een herstelmaatregel die [...] van rechtswege werkt ’ (Cass., 21 oktober 2008, P.08.0535.N) en die ‘ gelijkaardig is aan de hoofdelijke gehoudenheid tot teruggave ten aanzien van alle wegens een zelfde misdrijf veroordeelde personen bepaald in artikel 50 van het Strafwetboek ’ (Cass. 15 oktober 2002, *Arr. Cass.*, 2002, nr. 540; 21 oktober 2008, P.08.0535.N), dat bepaalt :

‘ Alle wegens een zelfde misdrijf veroordeelde personen zijn hoofdelijk gehouden tot teruggave en schadevergoeding.

Zij zijn hoofdelijk gehouden tot de kosten, wanneer zij door een zelfde vonnis of arrest zijn veroordeeld.

Nochtans kan de rechter alle veroordeelden of enige van hen vrijstellen van de hoofdelijkheid, mits hij de redenen van die vrijstelling opgeeft en het door ieder persoonlijk te dragen aandeel in de kosten bepaalt.

Personen, door onderscheidene vonnissen of arresten veroordeeld, zijn alleen wegens daden van vervolging, die hun gemeen zijn, hoofdelijk gehouden tot de kosten ’.

Het Hof van Cassatie oordeelde dat de hoofdelijkheid van rechtswege werkt en niet door de strafrechter moet worden uitgesproken (Cass., 15 oktober 2002, *Arr. Cass.*, 2002, nr. 540). Nog volgens het Hof van Cassatie is de hoofdelijkheid een door de wet zelf aan de strafrechtelijke veroordeling verbonden burgerlijk gevolg en bestaat zij, ook al heeft de strafrechter niet uitdrukkelijk vastgesteld dat de veroordeelde hoofdelijk gehouden was tot betaling van de ontdoken belasting (Cass., 11 oktober 1996, *Arr. Cass.*, 1996, nr. 375).

De administratie kan derhalve niet enkel tegen de belastingplichtige optreden maar ook een dwangbevel uitvaardigen tegen eenieder die is veroordeeld als mededader of medeplichtige ».

B.5. Bij zijn arresten nrs. 85/2014, 105/2009, 117/2009 en 159/2009 heeft het Hof geantwoord op prejudiciële vragen in verband met de hoofdelijke gehoudenheid ten laste van

de mededaders of medeplichtigen die zijn veroordeeld voor feiten van belastingontduiking, waarbij het heeft geoordeeld dat die hoofdelijkheid « dient ter compensatie van de schade die voor de Schatkist is ontstaan door de fout waaraan de mededaders en medeplichtigen deelachtig zijn ».

B.6. Het Hof heeft in de voormelde arresten geoordeeld dat de hoofdelijke gehoudenheid geen dubbele straf vormde, omdat de hoofdelijkheid die met name wordt opgelegd bij artikel 73*sexies* van het BTW-Wetboek waarover het werd ondervraagd, « een door de wet zelf aan de strafrechtelijke veroordeling verbonden burgerlijk gevolg » is.

In tegenstelling tot de voormelde bepaling of artikel 207*quater* van het Wetboek der registratierechten, die de hoofdelijkheid van de verschuldigdheid van de ontdoken belasting beperken tot de als dader of medeplichtige van een inbreuk op een van die Wetboeken veroordeelde persoon, behandelt het in het geding zijnde artikel 203, eerste lid, zonder redelijke verantwoording en op identieke wijze twee categorieën van personen die wezenlijk verschillend zijn, waarbij de eerste categorie niet is vervolgd, noch veroordeeld wegens een strafrechtelijk misdrijf, en de tweede wel. Hiermee raakt de in het geding zijnde bepaling een categorie van personen die, per hypothese, het slachtoffer is geweest van de frauduleuze gedraging van de andere categorie van personen, waarbij de in het geding zijnde bepaling haar hoofdelijk aansprakelijk stelt voor een schuld waarvan zij niet kan worden vrijgesteld, zelfs indien zij, als burgerlijke partij, de erkenning heeft kunnen verkrijgen van de schade die zij heeft geleden door de aangetoonde strafrechtelijke fout.

B.7. De in het geding zijnde bepaling hoeft niet te worden getoetst aan de artikelen 10, 11 en 172 van de Grondwet, in samenhang gelezen met artikel 6 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, daar die toetsing niet kan leiden tot een ruimere vaststelling van ongrondwettigheid.

B.8. De prejudiciële vraag dient bevestigend te worden beantwoord.

Om die redenen,

het Hof

zegt voor recht :

Artikel 203, eerste lid, van het Wetboek der registratie-, hypotheek- en griffierechten, zoals het van toepassing is in het Waalse Gewest, schendt de artikelen 10, 11 en 172 van de Grondwet, in zoverre het toelaat dat het ontdoken recht ondeelbaar verschuldigd is door de partijen bij een verkoopakte die niet hebben deelgenomen aan de bewimpeling van een deel van de verkoopprijs of daarvan geen kennis hadden.

Aldus gewezen in het Frans en het Nederlands, overeenkomstig artikel 65 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof, op 22 september 2016.

De griffier,

De voorzitter,

F. Meersschaut

J. Spreutels